

A Deutsch Testvérek

Ez én vagyok a testvéreimmel. Én hátul állok, elől balra áll Juliska, mellette Pista, mellette ül Béla, aztán jön az unokatestvérünk, a Ferike és végül Klári. A hátul álló férfi egy szomszéd. A kép Putnokon készült 1934-ben. Hat éves voltam, amikor Putnokra költöztünk. Ott körülbelül 380 zsidó család élt. [A putnoki ortodox hitközség 1852-ben alakult meg. Van egy temploma, amely 1866-ban épült. Egytanerős népiskoláját, melyben kezdettől fogva magyar az oktatás nyelve, 1875-ben nyitotta meg a hitközség. A hitközség anyakönyvi területéhez a putnoki járás összes községei tartoznak. Lélekszáma 672, a családok száma 167 (In: Zsidó Lexikon, szerk. Újvári Péter, Budapest, 1929). Az 1920-as népszámlálás adatai szerint a falu 4218 főnyi lakosából 764 fő tartozott az izraelita hitfelekezethez (ez volt a római katolikusok /1930 fő/ és a reformátusok /1377 fő/ után a harmadik legnagyobb felekezet Putnokon. - A szerk.] Nagyon-nagyon vallásos város volt ez a Putnok, egy hitközség volt, ami nagyon is ortodox volt. Jesiva volt, bóhereket neveltek Putnokon. Nagyon vallásos rabbi volt ott, szakállas volt, többgyermekes. Kaftánban járt, cicesz volt rajta. Mi is a zsidó valláshoz való szeretet szellemében voltunk nevelve. Erősen kóserok voltunk, és emlékszem, hogy a rabbihoz én hordtam a vésetet [A liba nyelőcsöve, amelyet a rabbihoz kellett vinni, hogy az ellenőrizze a kóser-ságot. -- A szerk.]. Úgy emlékszem, hogy a húst egyáltalán nem lehetett asztalra tenni, ha nem volt lesózva. Nagyon vigyázni kellett, hogy a tejest a hússal nem keverjük össze. Minden csütörtökön anyánk, aztán később a nővérem vásárolt egy libát, azt elvittük a sakterhoz, és ő levágta. Minden állatot élve vettünk, mert volt kóser mészáros. Amikor a nővérem bontotta a libát, körülálltuk az asztalt, hogy minél nagyobb mája legyen, mert a máját el tudtuk adni. Doktorok vették meg, ügyvédek vették meg, és abból a pénzből vettük a jövő hetit. Amikor fölbontotta, anyukám, aztán a nővérem megnézték a vésetet. Amikor én vittem el a libát [a rabbihoz megnézni, hogy kóser-e], soha nem volt tréfli. Talán a rabbi gondolta azt -- már a mai felfogásomból indulok ki --, hogy ott van a péntek este, és ott van 10 száz, és ha én azt fogom mondani, hogy ez a liba tréfli, a család ott lesz ennivaló nélkül. De hogy ha én ezt kiimádkozom, akkor a családnak van ennivalója. És amikor liba nem volt, akkor volt csirke. És akkor csütörtökön volt a tepertőből ebéd, tört krumplival, ez egy tradíció volt, pénteken pedig volt a húsleves. Még a mai napig is betartja a család. Úgy hívjuk, hogy a pénteki tradíció: húsleves, tarhonya és fokhagyma szósz vagy paradicsomszósz. Édesanyám minden péntek este gyertyát gyújtott. Mi

[férfiak] mentünk a templomba, a lányok otthon maradtak. Nagyon közel laktunk a templomhoz, úgyhogy csak át kellett sétálnunk. Hazajöttünk a templomból, és akkor volt a vacsora. Akkor nálunk összejött az egész család, voltunk vagy húszan. Akkor drága jó anyám, hogy meg tudja vendégelni a húsz személyt, morzsolt kukoricát kapott mindenki tányéron, és az volt a vendéglátás. Akkor barhesz volt, anyám, aztán a nővérem gyúrta. Szombaton pedig sólet volt az étkezésünk, amit elvittünk pénteken a pékségbe -- emlékezetem szerint legalább száz fazék volt a péknél --, és szombaton volt kész. A pékség szombaton nem dolgozott, mert zsidóé volt. Pénteken volt a kenyerek, péksütemények elkészítése, és utána már csak arra használták a kemencéket, hogy a sólet ott megsüljön. A sóletet a gyerekek hozták el. Cserépedényben vittük el, mert abban finomabb volt, letakartuk a tetejét olyan papírral, amire rá lehetett írni a nevet, és spárgával lekötöttük, és arra nagyon vigyázni kellett, hogy ne keverjük össze. Nálunk a sóletben csak bab volt meg zöldség -- nálunk sajnos hús nem volt benne --, és néha-néha, amikor anyámnak vagy a nővéremnek kedve volt, kuglit tettek alá. Emlékszem, hogy nyáron, amikor volt egres, akkor egresszós volt utána. Az már ünnep volt nálunk, ha volt egresszós. Szombaton nem dolgozott senki az egész városban [lásd: szombati munkavégzés tilalma], reggel nyolc órakor kezdődött az imádkozás, délig templomban voltunk. Szombaton délben én ott álltam, ahogy a nők jöttek az erkélyről a templomban, hogy elvigyem az imakönyveiket, mert nem szabadott szombaton semmit se hordozni. [Ezt csak 13 éves koráig csinálhatta, utána már neki sem volt szabad vinni. -- A szerk.] Apámat sose hívták föl a Tórához, mert amikor föl hívtak valakit, akkor snóderolni kellett [Snóderolás -- pénz följánlása jótékony célra a Tóra előtt. -- A szerk.], sőt meg kellett venni mindig azt a bizonyos pászukot [A heti szakasz egy bekezdése. -- A szerk.]. A samesz mindig körbejárt, és ajánlotta a pászuk eladását. Szegény ember nem nagyon tudta megvenni. Szükség volt a snóderolásra, mert ők tartották tulajdonképpen fenn a zsidóságot, a nevelést, mert a gyerekeket iskoláztatni kellett, és ahhoz pénz kellett.